

การสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ “อาหารลาวเวียง” ในบริบทการท่องเที่ยว ของชุมชนบ้านหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี

งานวิจัย การสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ “อาหารลาวเวียง” ในบริบทการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ที่ถูกเลือกขึ้นมาเป็นตัวแทนชาติพันธุ์ลาวเวียงในบริบทการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ชุมชนบ้านหาดสองแคว ตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี และปฏิบัติการการนำเสนออัตลักษณ์อาหารลาวเวียงในการนำเสนอต่อบริบทต่างๆ ที่มีหน่วยงานรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในฐานะนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์บ้านหาดสองแคว การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมด้วยการสังเกตการจัดเตรียมอาหารสำหรับการค้าขายหรือในกิจกรรมต่างๆ และบันทึกภาคสนาม รวมถึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ชาติพันธุ์ในกระแสโลกาภิวัตน์ และการแปลงวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้า

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงบ้านหาดสองแควได้นำอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มาเป็นทรัพยากรสำคัญในการจัดการท่องเที่ยว และเลือกอาหารเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ให้โดดเด่นภายใต้พื้นที่ที่สร้างความพึงพอใจในการเสพวัฒนธรรมหรือประเพณีดั้งเดิมของนักท่องเที่ยว โดยชุมชนใช้อาหารพื้นถิ่น “อั่วบักเผ็ด” หรือพริกยัดไส้ผสมด้วยปลาร้า มาเป็นตัวชูโรงนำเสนอว่าเป็นอาหารลาวเวียงแท้ และผ่านวาทกรรมที่ว่า “ถ้ามาที่นี่แล้วไม่ได้กินอั่วบักเผ็ดถือว่ามาไม่ถึง” รวมทั้งยังมีแกงโห้โห้หรือแกงเลียง ขนมหาดกระหะ และขนมวง ที่ถูกคัดเลือกมานำเสนอในบริบทการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ โดยตัวแทนชุมชนให้เหตุผลที่เลือกอาหารเหล่านี้มาเพราะชื่อแปลก วัตถุดิบหาได้ในท้องถิ่น และมีการรับประทานอาหารเหล่านี้มาตั้งแต่อดีต ทั้งนี้เจ้าบ้านจะจัดสำรับอาหารเช้าและเย็นให้แก่นักท่องเที่ยวซึ่งในแต่ละสำรับนั้นจะต้องมีอาหารลาวเวียงอย่างน้อยหนึ่งอย่าง เป็นการพยายามขบเน้นความเป็นชาติพันธุ์ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้และสัมผัสผ่านอาหาร อย่างไรก็ตาม อาหารที่ถูกนำเสนอเหล่านั้นไม่ใช่รสชาติลาวเวียงดั้งเดิม เพราะได้มีการปรับเปลี่ยนวัตถุดิบ รสชาติ และรูปร่างหน้าตาให้ถูกใจและถูกปากนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ชุมชนยังนำเสนออัตลักษณ์อาหารลาวเวียงผ่านกิจกรรมฐานการเรียนรู้ โดยมีวิทยากรมาให้ความรู้เรื่องประวัติความเป็นมาและวิธีการประกอบอาหาร พร้อมทั้งให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือประกอบอาหารร่วมกับเจ้าบ้าน และลิ้มลองรสชาติร่วมกัน เป็นวิธีการที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสความเป็นลาวเวียงได้อย่างแนบเนียน ได้สัมผัสภูมิปัญญาดั้งเดิม และรู้สึกถึงความพิเศษของอาหารชาติพันธุ์ที่ชาวลาวเวียงได้นำเสนอ

นอกจากบริบทการท่องเที่ยวโฮมสเตย์แล้ว อาหารลาวเวียงเหล่านี้ยังถูกนำเสนอความเป็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านกิจกรรมที่ชุมชนร่วมจัดกับหน่วยงานปกครองและหน่วยงานรัฐในระดับท้องถิ่น อย่าง “ถนนสายวัฒนธรรมลาวเวียง” และงานประจำปี เพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว ทำให้เห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นมีหน่วยงานภายนอกชุมชนและรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องแทบทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ ตลอดจนการตรวจสอบโภชนาการอาหาร ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ปรากฏในอาหารในพื้นที่การท่องเที่ยว และได้สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่เชื่อมโยงกับบทบาทของรัฐและองค์กรในระดับท้องถิ่น